

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával. A tananyag elkészítését az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

ADATVÉDELMI JOG A MUNKAERŐPIACON

1. OLVASÓLECKE -

BEVEZETÉS: A SZEMÉLYES ADATOK VÉDELMÉNEK ALAPKÉRDÉSEI

dr. Lukács Adrienn

Olvasási idő: kb. 30 perc

Az olvasólecke áttekinti a személyes adatok védelmének alapkérdéseit: bemutatja, hogy mi az adatvédelem, mi célt szolgál. Ismerteti a témához kapcsolódó egyéb jogokat: a magánélet tiszteletben tartásához való jogot és az információs önrendelkezési jogot, ezek adatvédelemhez való viszonyát. Rávilágít továbbá az adatvédelem jelentőségére, aktualitására és ismerteti rövid történetét.

AZ ADATVÉDELEM MEGHATÁROZÁSA

Az **adatvédelem** a személyes adatok jogszerű kezelését, az érintett személyek védelmét biztosító alapelvek, szabályok, eljárások, adatkezelési eszközök és módszerek összessége.¹ A személyes adatok védelméhez való jog egy önálló, nemzetközi és tagállami szinten is elismert jog, mely az 1970-es években jelent meg, és jelentősége – különösen a technológiai fejlődésnek hála – folyamatosan felértékelődik.

A személyes adatok védelméhez való jog **célja** a magánszféra védelme.² A személyes adatok védelméhez való jog értelmezhető *a magánszférához való jog aspektusaként*,³ *a magánélet védelmének egyik leghatékonyabb jogi eszközeként*.⁴

Mivel az adatvédelem szoros kapcsolatban áll a magánszférához, magánélet tiszteletben tartásához való joggal (angolul: privacy), szükséges tisztázni utóbbi fogalmát. A **magánszférához való jog** az alapvető emberi jogok közé tartozik, az általános személyiségi jog egyik aspektusa.⁵ A személyiség a test és a szellem elválaszthatatlan egysége, amely az egyén viselkedését és gondolkodását juttatja kifejezésre, amelyek a személyisége értékét (életminőségét) jelentik.⁶ A privacy tartalmát nehéz pontosan meghatározni, többféle megközelítése létezik. Ezek közül a legfontosabbakat ismertetjük.

A magánszféra vonatkozhat többek között az otthonra (magánlakás sérthetetlensége), a kapcsolattartásra (levéltitok védelme), a családi életre, az egyénre vonatkozó információkra, az egyén autonómiájára, az emberi testre. A személyes adatok védelme alapvetően az *információs privacy*-vel hozható összefüggésbe. Leszögezhető, hogy **kezdetben** a magánszféra alapvetően a titokvédelemhez kapcsolódott: eszerint jelenti a jogot, hogy az egyént egyedül hagyják, az életének azt a részét, amelyet szeretne elzárni a külvilágtól, ahol önmaga lehet és elkülönülhet mindenki mástól, valamint jelenthet intimitást is. Jelenti az igényt, hogy az egyén meghatározza, hogy a rá vonatkozó információk mikor, hogyan és milyen mértékben jutnak mások tudomására.⁷ Ugyanakkor

¹ NAIH: Adatvédelmi szótár. Elérhető: <https://www.naih.hu/adatvedelmi-szotar.html> Letöltés ideje: 2020. 09. 01.

² Jóri András: Az adatvédelmi jog generációi és egy második generációs szabályozás részletes elemzése. PhD értekezés. Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola Pécs, 2009. 9. p.

³ Halmi Gábor – Tóth Gábor Attila: *Emberi jogok*. Osiris Kiadó, Budapest, 2008, 577. p.

⁴ Szabó Máté Dániel: Kísérlet a privacy fogalmának meghatározására a magyar jogrendszer fogalmaival. *Információs Társadalom*, 2. szám, 2005, 44. p.

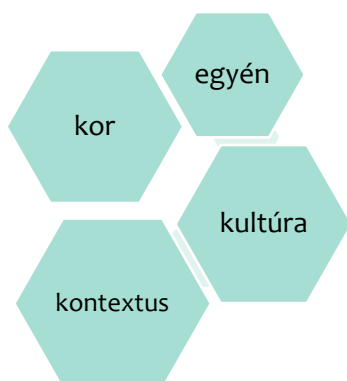
⁵ Sári János – Somody Bernadette: *Alapjogok*. Osiris Kiadó, Budapest, 2008, 127. p.

⁶ Bíró György (szerk.): *Új magyar polgári jog (I-VIII. tankönyv)*, I. Kötet: *Általános tanok és személyek joga*. Novotni Alapítvány, Miskolc, 2013, 235. p.

⁷ Szabó Máté Dániel: Kísérlet a privacy fogalmának meghatározására a magyar jogrendszer fogalmaival. *Információs Társadalom*, 2. szám, 2005, 45-46. pp.

BEVEZETÉS: A SZEMÉLYES ADATOK VÉDELMÉNEK ALAPKÉRDÉSEI

napjainkra a privacy elszakadt a titok koncepciójától és tágra értelmezendő: *az egyén azon jogát jelenti, hogy döntsön saját magáról,*⁸ *hogy úgy élje az életét, ahogy szeretné.*

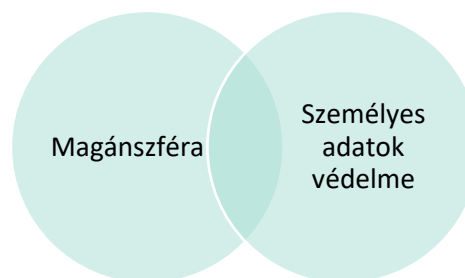

Mindemellett nehezíti a definíció alkotását, hogy a magánszféra egy **folyamatosan változó fogalom**: az, hogy mit tekintünk a körébe tartozónak, az nagyban függ az adott kortól, technológiától, kultúrától, valamint magától az egyéntől. Ennek a változó határnak ellenére azonban a jogi szabályozások mégis felállítanak egy olyan minimum védelmi szintet, amely az egyéni megítéléstől függetlenül, mindenképp védi a magánszférát.

PÉLDA

Arra, hogy mit tekintünk privátnak, jelentősen kihat az adott **korszak, kultúra**. Például a közösségi média térnyerése előtt egyáltalán nem volt szokás és elképzelhetetlennek is tűnt, hogy az egyének a baráti, családi, ismerősi körön túlmenően is megosszák a nyilvánossággal életük legtöbb pillanatát. **Mára** viszont a közösségi médiában ez már teljesen bevett szokásnak tekinthető. Az **egyéni tényezők** is szerepet játszhatnak: elképzelhető, hogy ugyanabban a közösségben egyik felhasználó mindent megoszt magáról, míg egy másik kellemetlenül érezné magát ezzel kapcsolatban, mintha kitergetné a magánéletét a nyilvánosság elé. Az **adott helyzet, kontextus** is szerepet játszhat: ugyanaz a kérdés (például „Hogy aludtál?”) teljesen természetesen hangzik az egyén párjának a szájából, míg, ha a munkáltató kérdezi meg ugyanezt, elképzelhető, hogy tolokodásnak veszi az érintett.

Az adatvédelem és a magánélet védelme nem szinonim fogalmak, **hanem két, egymástól elkülönült jogról** van szó. Ugyanakkor található köztük **összefüggés**, hiszen az *adatvédelem főként a magánszféra információs aspektusát védi*. Azonban míg a magánszféra meghatározása igencsak változó, és egy képlékeny fogalmat jelent, az adatvédelmi jog sokkal egzaktabb terminológiával rendelkezik. Továbbá, míg a magánszféra hagyományosan a titokvédelemhez, az intimitás védelméhez köthető, addig a személyes adatok védelme valamennyi személyes adatra kiterjed – még abban az esetben is, ha azokat az egyén nem „zárta el” a külvilág elől.

⁸ Szabó Máté Dániel: Kísérlet a privacy fogalmának meghatározására a magyar jogrendszer fogalmaival. *Információs Társadalom*, 2. szám, 2005, 46. p.

Napjainkban felértékelődött a magánélethez való jog és a személyes adatok védelméhez való jog **jelentősége**. Ennek oka nagyrészt a gyors technikai fejlődés, hiszen a tudomány és a technológia fejlődésének köszönhetően megnőtt az egyén magánszférájába való beavatkozás lehetősége.⁹ Elég az internetre, okostelefonokra, drónokra, közösségi médiára stb. gondolni, melyek mind a személyes adatok kezelésével járnak. A közelmúltban számos adatvédelmi botrányra lehetünk szemtanúi, melyek szintén rávilágítanak az adatvédelem fontosságára. Ide tartozik többek között az **Edward Snowden** általi leleplezés az USA által folytatott lehallgatásokról, vagy éppen a Facebook nevéhez fűződő **Cambridge Analytica botrány**.

ÉRDEKESSÉG

Napjainkban hihetetlen mennyiségben „termelődnek” személyes adatok. A **Forbes** szerint 2019-ben az USA-ban percenként **188,000,000 email-t** küldtek, **231,840 Skype hívást** indítottak az Instagram-ra pedig **277,777 „sztorit”** posztoltak.

Ezek a technológiai innovációk nemcsak a mindennapjainkban, hanem a **munkahelyi adatvédelem** terén is jelentős hatást gyakorolnak: a munkáltatónak egyre több eszköz áll a rendelkezésére, hogy a munkavállalókat ellenőrizze, megfigyelje – mely szükségképpen érinti a munkavállaló magánszféráját, személyes adatok védelméhez való jogát. Számos intézmény és szerv, különösen az *Emberi Jogok Európai Bírósága*,¹⁰ valamint az EU egykori *29-es Adatvédelmi Munkacsoportja*¹¹ is kimondta, hogy a **magánélet védelme a munkavállalót a munkahelyén munkaidőben is megilleti, nem csak magánemberként**. A magánszféra fogalmába a munkahely is belefér, a munkavállalót a munkahelyén is megilleti a privát szférához való joga, illetve a személyes adatai védelméhez való joga. Ezek a jogszabályok pedig korlátozzák a munkáltató ellenőrzési jogát.¹² A munkahelyi adatvédelem **szektorális adatvédelmi** terület, mely az általános szabályokhoz képest specifikus kifejezetten a munka világát célzó rendelkezéseket tartalmaz.

⁹ Docquir, Benjamin: *Le droit de la vie privée*. Larquier, Bruxelles, 2008, 29. p.

¹⁰ EJE: Niemietz v. Németország (1992), EJE: Halford v. Egyesült Királyság (1997)

¹¹ Article 29 Data Protection Working Party: Opinion 8/2001 on the processing of personal data in the employment context (5062/01/EN/FinalWP 48)

¹² Article 29 – Data Protection Working Party: Working document on the surveillance of electronic communications in the workplace (5401/01/EN/Final WP 55)

AZ INFORMÁCIÓS ÖNRENDELKEZÉSI JOG

ÉRDEKESSÉG

A magyar adatvédelmi törvény címében is megjelenik az információs önrendelkezési jog kifejezés. A jogszabály ugyanis az **információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról** címet viseli. Ugyanakkor a törvény szövegében érdembennem szerepel az információs önrendelkezési jog kifejezés.

A magánszféra tiszteletben tartásához való jog és a személyes adatok védelméhez való jog mellett egy harmadik jogról is szót kell ejteni, mely az **információs önrendelkezési jog**. Az információs önrendelkezési jog 1983-ban jelent meg a német Alkotmánybíróság népszámlálás ítéletében. Az információs önrendelkezési jog azt jelenti, hogy az **egyén szabadon dönthet a személyes adatainak a kezeléséről: hogy ki, meddig, milyen célból stb. kezelje őket**. Bár az elnevezés külön jogot sugallhat, fontos leszögezni, hogy az *információs önrendelkezési jog az adatvédelem egyik alapvető elveként értelmezhető*, mely az egyén pusztá védelme helyett olyan jogosultságokat biztosít az érintettnek, melyek lehetővé teszik, hogy ő maga is aktívan részt vehessen az adatkezelésben. A magyar Alkotmánybíróság is

kimondta a [15/1991. \(IV. 13.\) AB határozatában](#), hogy „*a személyes adatok védelméhez való jogot nem hagyományos védelmi jogként értelmezi, hanem annak aktív oldalát is figyelembe véve, információs önrendelkezési jogként[,]*” melynek az a tartalma, hogy mindenki maga rendelkezhet személyes adatainak feltárásáról és felhasználásáról. Tehát ha külön jogosultságról nem is beszélhetünk, ez az orientáló elv alapjaiban hatja át a hatályos adatvédelmi szabályozásokat.

AZ ADATVÉDELMI JOG KIALAKULÁSÁNAK RÖVID TÖRTÉNETE

Az adatvédelmi jog **megjelenése** az 1970-es évekre tehető és több tényezőre vezethető vissza: kialakulásának a legfőbb oka az volt, hogy főként a technológia fejlődésének köszönhetően egyre könnyebbé vált a személyes adatokkal való visszaélés. Az adatvédelem gyakorlatilag a **számítógép elterjedésére** adott válaszlépésként jelent meg. A számítógépek megjelenése előtt még nem volt lehetőség automatikus adatkezelésekre, a tömeges megfigyelések aránytalanul magas költségekkel jártak – így gyakorlatilag nem kellett mitől megvédeni az egyének személyes adatait.¹³ Ez a helyzet azonban megváltozott: a számítógépeknek hála ugyanis a személyes adatok felvétele, tárolása, továbbítása rendkívüli mértékben egyszerűsödött, költséghatékonyabbá vált. A

¹³ Jóri András: *Adatvédelmi kézikönyv*. Osiris Kiadó, Budapest, 2005, 22. p.

számítógép nyújtotta lehetőségeket ráadásul az államok is felismerték: segítségükkel különféle állami nyilvántartások létrehozatalára törekedtek.

Azonban ezek a törekvések heves **ellenállásba ütköztek a lakosság részéről**. Ennek oka az volt, hogy egyrészt még nem felelték el a második világháború borzalmait – ami alatt bebizonyosodott, hogy a biztosítékok nélküli, szabályozatlan adatfelvétel és adatkezelés veszélyeket rejt magában, amennyiben visszaélnék ezen adatokkal és más célra használják őket fel, mint amire eredetileg gyűjtötték őket. Ugyanis a különféle **népességnylvántartások**, melyeket eredetileg teljesen eltérő, legitim célra hoztak létre, nagyban megkönnyítették a zsidó lakosság deportálását.¹⁴ Másrészt mindehhez hozzáadódott, hogy az egyének féltek a polgáraitól mindent tudó, megfigyelő állam megjelenésétől – és a személyes adatok szabályozatlan kezelésének következményeitől. A technológiai fejlődés ugyanis paradigma váltást okozott a személyes adatok kezelése terén, addig soha nem látott lehetőséget biztosítva az államoknak, hogy nyilvántartásokat hozzanak létre az állami feladataik ellátása érdekében (pl.: adózás).¹⁵ Az adatvédelem az így felmerülő fenyegetésekre adott válaszlépésként jelent meg.

PÉLDA

Ezen félelmek illusztrálására több irodalmi példa is felhozható, különösen **George Orwell 1984-e és Franz Kafka A per** című műve, melyek rávilágítanak az állam információs erőfölényével kapcsolatos aggodalmakra.

A **világ első adatvédelmi törvényét** a németországi Hessen tartományban fogadták el 1970-ben, majd hamarosan a többi állam is becsatlakozott a törvényalkotási folyamatba: Svédország 1973-ban, Németország 1977-ben, Franciaország pedig 1978-ban fogadta el az adatvédelmi törvényét. A tagállami adatvédelmi törvények elfogadását követően ugyanakkor szükségessé vált, hogy a **nemzetközi adatáramlásokat** is szabályozzák, amely az adatvédelem nemzetközi szabályozásának a megalkotásához vezetett.¹⁶

Az első adatvédelmi dokumentumok elfogadása óta az adatvédelem ma már részletes szabályozással rendelkezik, mind nemzeti, mind nemzetközi szinten. Azonban az első szabályok elfogadása óta **megváltozott a technológiai-társadalmi környezet**, így az adatvédelmi szabályozásnak is megfelelően alkalmazkodnia kellett a megváltozott körülményekhez. Példaként elég arra gondolni, hogy míg az első szabályok elfogadásakor csupán csak a nagy állami szervek rendelkeztek számítógéppel, az internet pedig még nem is létezett, addig mára egyes statisztikák szerint a világ lakosságának az **59%-a** az internet

¹⁴ Galántai Zoltán: *E-privacy olvasókönyv. Dialógusok a privacyról és az internetről – meg a cyberpornóról, a megfigyelésekről és egyebekről*. 2003. Elérhető: <https://mek.oszk.hu/04100/04134/html/> Letöltés ideje: 2020. 09. 01.

¹⁵ Sári János – Somody Bernadette: *Alapjogok*. Osiris Kiadó, Budapest, 2008, 133. p.

¹⁶ Jóri András: *Adatvédelmi kézikönyv*. Osiris Kiadó, Budapest, 2005, 28.

BEVEZETÉS: A SZEMÉLYES ADATOK VÉDELME ÉNEK ALAPKÉRDÉSEI

felhasználók közé tartozik, [3,5 milliárd felhasználó](#) pedig a zsebében hordja az első számítógépek teljesítményét sokszorosan meghaladó okostelefonját.

Következésképp az adatvédelmi szabályozás jelentős evolúción esett át, ezt nevezzük az **adatvédelem generációinak**.¹⁷ Az egyes generációk más-más jellemzőkkel bírnak, és más-más kihívásokra kellett reagálniuk – elég csak a gyakran emlegetett technológiai fejlődésre gondolni:

-
1. Az **első generációba** a korai szabályozások tartoznak. Ezeket a szabályokat akkor fogadták el, amikor még kevés adatkezelőről beszélhettünk – akik viszont hatalmas adatmennyiséget kezeltek (pl.: állami nyilvántartások). A korai adatvédelmi szabályozások jellemzően technológia-specifikusak voltak, azaz egy adott módon történő adatkezelésekre alkalmazták (pl.: kizárólag a számítógéppel végzett adatkezelésekre).
 2. A **második generációs szabályozások** elfogadása idején már nem csak az állam lépett fel adatkezelőként, hanem a különféle vállalkozások is, így több, kisebb adatkezelőről beszélhettünk. Ezek a szabályozások már technológia semlegesek voltak, azaz valamennyi adatkezelésre alkalmazni kellett őket, függetlenül attól, hogy milyen eszközzel végezték az adatkezelést.
 3. A **harmadik generációs** szabályozások az időközben bekövetkezett változásokra koncentrálnak, és elmozdulnak a szektorális szabályozás irányába, illetve az információs önrendelkezés irányába, melynek során az egyén szerepét kívánták megerősíteni.¹⁸
-

A **jövőben** feltehetően újabb generációs szabályozások fognak megjelenni: az adatvédelem fél évszázados múltja ellenére a társadalmi, technológiai változások folyamatosan próbára teszik a már létező szabályokat, így az adatvédelem története még korántsem ért a végéhez. Napjainkban is egy dinamikusan fejlődő jogterület, ahol számos kihívás merül fel, melyekre választ kell találni, és melyek a létező szabályok értelmezését, esetlegesen módosítását vagy éppen új szabályok bevezetését teszik szükségessé.

¹⁷ Szóke Gergely László: Az adatvédelem szabályozásának történeti áttekintése. *Infokommunikáció és jog*. 2013/3. (56.), 107-112. pp. Elérhető: <https://infojog.hu/szoke-gergely-laszlo-az-adatvedelem-szabalyozasanak-torteneti-attekintese%C2%B9-20133-56-107-112-0/> Letöltés ideje: 2020. 09. 01.

¹⁸ Szóke Gergely László: Az adatvédelem szabályozásának történeti áttekintése. *Infokommunikáció és jog*. 2013/3. (56.), 107-112. pp. Elérhető: <https://infojog.hu/szoke-gergely-laszlo-az-adatvedelem-szabalyozasanak-torteneti-attekintese%C2%B9-20133-56-107-112-0/> Letöltés ideje: 2020. 09. 01.

TANANYAG

- Jóri András: *Adatvédelmi kézikönyv*. Osiris Kiadó, Budapest, 2005, 11-28. pp.

AJÁNLOTT IRODALOM/FORRÁSOK

- Szabó Máté Dániel: Kísérlet a privacy fogalmának meghatározására a magyar jogrendszer fogalmaival. *Információs Társadalom*, 2. szám, 2005, 44-54. pp.
- Szőke Gergely László: Az adatvédelem szabályozásának történeti áttekintése. *Infokommunikáció és jog*. 2013/3. (56.), 107-112. pp. Elérhető: <https://infojog.hu/szoke-gergely-laszlo-az-adatvedelem-szabalyozasanak-torteneti-attekintese%C2%B9-2013-56-107-112-0/>
- Pintér Róbert: Yes, we (s)can – főbb szereplők és nézőpontok a Snowden-ügyben. *Információs Társadalom*, 2013, 3-4, 28–42. pp. Elérhető: https://epa.oszk.hu/01900/01963/00042/pdf/EPA01963_informacios_tarsadalom_2013_3-4_007-096.pdf
- Videó: Data Protection Explained - Privacy International
 <https://www.youtube.com/watch?v=VUae3XglZVU>

ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. Mit jelent az adatvédelem?
2. Milyen tényezők hathatnak arra, hogy mit tekintünk a magánszférába tartozónak?
3. Mit jelent az információs önrendelkezési jog?
4. Hogyan lehet elhatárolni egymástól a magánszférához való jogot, a személyes adatok védelméhez való jogot és az információs önrendelkezési jogot?
5. Mikorra tehető az adatvédelmi jog megjelenése? Miért volt szükség adatvédelemre? Az adatvédelmi szabályozások mely generációit különböztetik meg? Mi ezeknek a jellemzője?
6. Mit jelent a technológia semleges és a technológia specifikus szabályozás?

FELADATOK

1. A magánélet és személyes adatok védelme nem szinonim fogalmak. Nevezzen meg példát arra vonatkozóan, amikor:
 - a személyes adat a magánélet védelme körébe is tartozik,
 - amikor a személyes adatok védelmére vonatkozó szabályokat alkalmazni kell, de a tevékenység nem tartozik a magánélet védelmébe.
2. Írjon példát arra, hogy miként változhat az, hogy mit tartunk a magánélet körébe tartozónak a társadalom, korszak és az egyén függvényében!